

Екологічна компетентність особистості – передумова збереження здоров'я людини

Я.О. Логвінова, аспірантка

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

З другої половини ХХ ст. екологічна проблема належить до числа глобальних, що охоплюють за своїми масштабами і значимістю всю планету. Екологічні негаразди, як і погіршення стану здоров'я людей внаслідок антропогенних змін довкілля, стали атрибутом сучасності. Як і в епоху неоліту, перед людством постає питання збереження виду *Homo sapiens* внаслідок викликаних ним порушень екологічної рівноваги, які набувають незворотного характеру. Тривалість життя в Україні в середньому становить близько 66 років (у Швеції – 80, у Польщі – 74 роки). Значною мірою це зумовлене антропогенним навантаженням на навколишнє середовище. Зокрема, його забрудненням підприємствами, головним чином гірничо-видобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетичного сектору. Між станом навколишнього середовища і здоров'ям людини існує прямо пропорційна залежність. Всі ми маємо право на споживання природних ресурсів у чистому вигляді (повітря, води), натуральних продуктів харчування тощо.

У тій кризовій екологічній ситуації, в якій перебуває наша країна, навчальний заклад просто не має морального права виховувати споживацьке ставлення до природи. Екологічна криза спонукає до переосмислення відносин у системі: «природа – людина – суспільство», диктує потребу формування екологічно компетентної особистості.

Усвідомлення взаємозалежності людини і природи знайшло відображення в ідеях освіти сталого (екологічно збалансованого, гармонійного) розвитку, десятиліття якого проголошено ООН у 2005-2014 роках. Окремі риси і складові екологічної компетентності визначені у «Концепції екологічного виховання», «Концепції національного виховання», Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту» та ін.

Поняття компетентності є більш широким утворенням ніж знання, вміння й навички. Водночас рівень компетентності особистості не може бути зведений лише до набуття певної сукупності знань, досвіду, цінностей тощо. Так, В.Подольак вказує, що «компетентність» належить до сфери умінь та якостей особистості й формується на основі опанування змісту програмного матеріалу, набуття певного життєвого досвіду у суспільстві [1].

Формування екологічної компетентності відбувається у процесі екологічної освіти й відповідно покликане слугувати провідником екологічної культури у змісті освіти, створює мотивацію для ціннісної орієнтації у навчальних конструктах.

Екологічна компетентність як психолого-педагогічна категорія може розглядатися як «сектор» життєвої компетентності, який стосується широкого спектру взаємодії особистості і навколишнього середовища [2].

У психолого-педагогічній літературі екологічна компетентність розглядається як:

- прояв екологічної культури в її «зоні відповідальності» («Зоною відповідальності» є та частина довкілля, в якій кожна конкретна людина здійснює власну діяльність і тому може реально впливати на її стан);
- здатність особистості до ситуативної діяльності у побуті і природному оточенні, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в уміння приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля;

– здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної діяльності.

Кожна людина певним чином взаємодіє з навколишнім середовищем (споживання ресурсів, власна професійна діяльність). Професій, що не впливають на стан довкілля, не існує. Різниця полягає лише в обсягах, характеристиках і способах впливу. І зменшення власного негативного впливу на довкілля під час професійної діяльності є ознакою високого рівня професійної екологічної компетентності робітника чи службовця.

Вивчення причин зростання захворювань серед молоді, зниження рухової активності та працездатності свідчить, що їх необхідно шукати у погіршенні екологічної ситуації, яка призводить до перенапруження організму і не створює належних умов для задоволення потреб особистості у здоровому способі життя. Тому екологічна компетентність виступає передумовою збереження здоров'я, першочерговою потребою кожного індивіда як елемента людської популяції є здоровий стан організму в поєднанні зі здоровими, екологічно безпечними умовами природного оточення. Експерти ВООЗ офіційно констатують, що 80% захворювань людини обумовлені несприятливим екологічним станом навколишнього середовища. У нинішніх умовах стає зрозумілим, що людина і біосфера – це надзвичайно складна екологічна система, де характер взаємодії складових частин визначає структуру та інтенсивність різних екологічно залежних патологій [3].

Найвідчутніший вплив на довкілля кожна людина здійснює, насамперед, через повсякденно-побутову діяльність і звички. Тому й вирішення багатьох екологічних проблем (особливо місцевого рівня) лежить у площині зміни побутових звичок і стилю повсякденної діяльності кожної людини. Цей процес тісно пов'язаний з умінням кожної особистості, оцінюючи рівень безпечності, щодня свідомо обирати ті допоміжні побутові засоби, що здійснюють мінімальний вплив на довкілля і на здоров'я (повсякденно-побутова екологічна компетентність).

Отже, призупинення екологічної кризи можливе насамперед із зміною у свідомості і діяльності кожного громадянина нашої країни, активнішої участі громадян у прийнятті рішень щодо довкілля. Екологічна компетентність виступає визнаним у світі критерієм та інтегрованим показником якості екологічної освіти і вбирає результати навчання, систему ціннісних орієнтацій. Формується не лише у навчальному закладі, але й під впливом професійної діяльності, друзів, політики, релігії, культури та ін.

Список літератури

1. Подоляк В.О. Формування в учнів системи наукових компетентностей у галузі сучасного виробництва: Теоретико-методичний аспект: Наукова монографія. – Вінниця: Книга Вега, 2002, - 460 с.
2. Формування екологічної компетентності школярів: наук.- метод. посібник / Н.А.Пустовіт, О.Л.Пруцакова, Л.Д.Руденко, О.О.Колонькова. – К.: «Педагогічна думка», 2008. – 64 с.
3. Методичні проблеми екології/ Циганенко А.Я., Щербань М.Г., Жуков В.І., Бойчук Ю.Д. та ін./ за ред. А.Я.Циганенка. – Харків: ХМУ, 2002. – 163с.